

**A szakirodalmi hivatkozás és az irodalomjegyzék formai követelményei
az ME BTK Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet azon hallgatói számára,
akik nyelvészetből írnak szakdolgozatot**

ALAPELVEK

A szakdolgozatok formai követelményeire vonatkozó szabványunk a Magyar Nyelvőr szerkesztői által 1996-ban kidolgozott, a modern utalási szokásokat figyelembe vevő rendszert követi. A *Magyar Nyelvőr* 120 [1996]: 120–3. számában közzétett és a <http://www.c3.hu/~nyelvor/figyelm.htm> oldalról is letölthető összefoglaló tartalmazza a kéziratok törzsszövegére és bibliográfiájára vonatkozó jegyzetelési, hivatkozási formákat egyaránt.

1. A TÖRZSSZÖVEGBEN ALKALMAZOTT KIEMELÉSEK, HIVATKOZÁSOK, RÖVIDÍTÉSEK

1.1. Kiemelések

A szakdolgozat törzsszövegében kétféle kiemelést kell alkalmazni. A nyelvi adatokat – mint a vizsgálat tárgyait – dőlt betűkkel szedjük.

Minta:

- Az *a/az* névelő két alakjának használata csak nagyon lassan oszlott meg úgy, hogy mássalhangzóval kezdődő szó előtt *a* (*a ház*), magánhangzóval kezdődő előtt *az* (*az álom*) forma áll.

A tartalmi kiemelést félkövér betűkkel jelezzük vagy ritkított szedéssel.

Minta:

- A strukturalizmus egyebek mellett a **jelentésmező-elmélet** alkalmazásával nagy eredményeket ért el a szókészlet (jelentéstani) változásának a vizsgálatában.
- A strukturalizmus egyebek mellett a jelentésmező-elmélet alkalmazásával nagy eredményeket ért el a szókészlet (jelentéstani) változásának a vizsgálatában.

1.2. Hivatkozások

A szakdolgozatban belső hivatkozást kell alkalmazni (tehát más tudományterületek gyakorlatától eltérően nem lábjegyzetet és nem végjegyzetet)! A szövegek közötti hivatkozást mondatba szerkeszthető egységnek tekintjük, amelyet zárójelek közé foglalunk, s amelyet általában három elem alkot: a szerző családneve, a mű kiadásának évszáma és az idézni kívánt szöveg vagy tartalom helye, azaz az oldalszám(ok). Az évszám után mindig tapadó kettőspont áll, amit betűközzel követ a lapszám. Ha több oldalra is kiterjed a tartalmi idézésünk, akkor annak nyitó és záró oldalszámából csak a változó számokat írjuk le, amint azt a második minta is mutatja. A hivatkozások betűtípusa és mérete egységes, nem alkalmazunk kapitálchent (= kiskapitálist).

Minták:

- Ezen belül pedig kiemelt jelentőségük van az írott nyelvváltozatoknak (Haugen 1972: 163): ezek azok, amelyeknek befolyásolásában – amint fentebb említettük – eddigi nyelvművelésünk a legnagyobb sikereket érte el.
- Először korszakonként – felekezetek szerint –, majd összesítve megadom az egyes nevek megterheltségi mutatóit, átlaggyakorisági számát, vagy ahogy Hajdú Mihály nevezi, a nevek relatív megterheltségét (Hajdú 1968: 232–45), majd a szintén általa használt abszolút megterhelést is, amely az egyes

időszakokon belül egy évre vonatkozóan mutatja az egy-egy névre jutó elnevezések számát.

Az egyenes idézetek esetében az idézőjel után következik a forrásmegjelölés.

Minták:

- „Ez a nyelv már Caesar, Cicero és Vergilius nyelve, csiszolt, elegáns nyelv, képes a legbonyolultabb fogalmak, a legszárnyalóbb költészet és filozófia, a legegzaktabb törvénykezési és jogi fogalmak kifejezésére” (Pei 1966: 34–35).
- Nyelvművelésünknek e tekintetben szinte mottója lehetne Kálmán Béla alábbi intése: „A nyilvánosságnak szóló beszéd, előadás közügy, azt bírálhatja és szabályozhatja a nyelvművelés – ha nem vaskalapos. A magánbeszélgetés azonban magánügy” (Kálmán 1988: 504).

Ha az idézet nem kijelentő mondat, akkor a kérdőjelet és a felkiáltójelet kitesszük az idézőjelen belül az Akadémiai helyesírás 11. kiadása 256.b. pontjának megfelelően.

Több hivatkozás felsorolásakor a tételek között vessző van, a sorrendjüket a megjelenés ideje határozza meg (növekvő sorrend), nem pedig a szerzők nevének ábécés rendje!

Minta:

- „E félelmetes következmények létrejöttét egyfelől az teszi valószínűtlenné, hogy még az intenzív szókölcsönzések is a szókincsnek csupán egy viszonylag csekély hányadát érintik (vö. Kontra 190: 94–7, Bartha 1991: 49–50), másfelől pedig sehol nem lehet olvasni arról, hogy a magyarnál [...]”

A háromelemű hivatkozástól abban az esetben térünk el, ha teljes mű(vek)re hivatkozunk, ilyenkor pusztán a szerző(k) vagy szerkesztő(k) neve és a megjelenés évszáma kerül a zárójelbe.

Minta:

- A kárpátaljai magyar földrajzi nevek rendszeres gyűjtése a 90-es évek elején kezdődött el az Ungvári Magyar Filológiai Tanszéken, s a munka eredményeként meg is jelent (Horváth 1992).

Kikerül a zárójelből a szerző(k) neve, ha a hivatkozásban egyúttal ágensként (= cselekvő alanyként) is szerepel(nek). A hivatkozás további elemeire a korábbi elvek az irányadóak, ha egy teljes műre hivatkozunk, akkor csak az évszám kerül a szerző(k) neve mögé a zárójelbe; ha meghatározott részt idézünk, akkor pedig annak az oldalszáma.

Minták:

- Rubin (1971) pedig mindezt kiegészítette az „értékelés” mozzanatával.
- ...amint azt Haugen (1983)-ban is olvashatjuk...
- Hajdú Péter szerint „az alapnyelvet végső soron egymás mellett élő kisebb-nagyobb nyelvi és etnikai csoportok hosszú időn át létezett inhomogén kontinuumának tekintjük” (1982: 172).

1.3. Rövidítések

A szakdolgozat törzsszövegében nem használjuk a hétköznapi írásbeli szövegekre jellemző rövidítéseket, például az *illetve* szó helyett álló *ill.* formát, a *vagy* kötőszó helyett a *v.* rövidítést, a *tehát* helyett annak bármely rövidült vagy csonkított változatát. Csak a tudományos írásbeliség rövidítéseit (l., pl., stb., vö.) és az adott nyelvészeti szakterület jeleit alkalmazzuk (>, >>, [ ], ~, *).

Továbbá rövidítve használjuk mind a törzsszövegben, mind a hivatkozásokban

1.3.1. egyes kollektív művek, periodikák és nyelvemlékek, források nevét,

Minták:

- ÉrtSz., TESz., SzT.;
- MNy., Nyr., MNyj., MND., NévÉrt., NytudÉrt.;
- HB., ÖMS., TA., JókK., MargL.

1.3.2. valamint egyes intézmények nevét

Minta:

- OL, OSZK, B-A-Z.mLt.

Az 1.3.1. és 1.3.2. típusú rövidítések feloldását **Rövidítésjegyzék**ben kell megadni. A rövidítések ábécé sorrendben követik egymást, az általuk alkotott rövidítésjegyzék pedig a *bibliográfia* után helyezkedik el.

2. A BIBLIOGRÁFIA (= MEGADOTT IRODALOM) FELÉPÍTÉSE

A *bibliográfia* (= megadott irodalom) nem azonos az *Olvasmányjegyzék*kel! Az olvasmányjegyzék tartalmaz minden olyan művet, amely a szakdolgozat elkészítését megalapozta; felépítése, rendszerezései vagy nézetei meghatározták a készülő munkát, ám végül mégsem került be utalás vagy hivatkozás belőle. Ezzel szemben a *Bibliográfiába* csak a hivatkozott művek és a felhasznált szakirodalom jegyzéke kerülhet. A hazai nyelvészeti szakirodalomban – és ennek megfelelően a szakdolgozatokban is – a hivatkozásrendszer alapvetően az úgynevezett amerikai rendszert követi. A szakdolgozat végén olvasható *Bibliográfiában* megjelenő tételek általános felépítése a következő:

Név évszám. Cím. Kiadó. Hely.

Minden egyes tétel kikezdéssel indul, majd a további sorok bekezdéssel folytatódnak.

Minta:

Bangó Beáta 1997. Névadási szokások vizsgálata a Miasszonyunkról Nevezett Kalocsai Iskolánővérek Társulatának kongregációjában. 1860–1996. *MND*. 152.

Hajdú Mihály 2003. *Általános és magyar névtan*. Osiris Kiadó. Budapest.

2.1. Monográfiák

2.1.1. Szerzői művek

Amennyiben egyetlen szerző önálló könyvét kívánjuk feltüntetni, akkor az első egység első eleme a szerző neve, ezen belül első helyen a családnév, második helyen a keresztnév(ek) állnak, lehetőleg kiírva és nem rövidítve. Idegen nevek (és természetesen idegen nyelvű teljes címleírások) esetében a nem magyar rendet jelölő, hanem a nemzetközi gyakorlatnak megfelelően a két fő névelem közé vessző kerül. A név után a megjelenés éve következik, a név és az évszám között nincsen írásjel. Az első egység (szerző és évszám) után pont van. Ezt követi a cím, amely után szintén pontot teszünk.

Minták:

- Benkő Loránd 1988. *A történeti nyelvtudomány alapjai*. Tankönyvkiadó. Budapest.
- Haugen, Einar 1972. *The Ecology of Language. Essays*. Stanford University Press. Stanford, California.

Ha a cím több részből áll, az egyes részeket pont választja el. A címet a kiadó megnevezése követi, amelyet újfent pont zár le, ezután a megjelenési hely(ek) következ(nek) szintén ponttal lezárva. Tipográfiaiilag csak a címet emeljük ki: dőlten szedjük.

Minta:

- Wood, Richard D. 1984. *Hispanic First Names. A Comprehensive Dictionary of 205 Years of Mexican-American Usage*. Westport.

Ha a műnek nem egy, hanem több szerzője van, a teljes nevek közé tapadó nagyköötőjel kerül, a címleírás további részei változatlanok.

Minták:

- Jakubovich Emil–Pais Dezső 1929. *Ó-magyar olvasókönyv*. Danubia. Pécs.

- Chalker, Sylvia–Weiner, Edmund 1994. *The Oxford Dictionary of English Grammar*. Clarendon Press. Oxford.

Ha a mű valamely periodika kiadványaként jelent meg, akkor a név, évszám, cím után a periodikát jelezzük, s elmarad a kiadó és a megjelenési hely megjelölése. Tipográfiaileg itt a periodikát emeljük ki, azaz dőlten szedjük.

Minták:

- Berrár Jolán 1960. A magyar hasonlító mondatok története a XVI. század közepéig. *NyelvtudÉrt.* 23.
- Germánné Barkó Erzsébet 1994. Nagykörű ragadványnevei. *MND.* 137.

2.1.2. Szerkesztett művek

Ha egy teljes műre hivatkozunk, amelyet különböző szerzők műveiből szerkesztettek, akkor csupán a címléírás első egysége fog megváltozni. Magyar szerkesztő(k) neve után a *(szerk.)* betoldás áll. Több szerkesztő vagy szerkesztőbizottság élére gyakran kerül főszerkesztő, ilyenkor a *(főszerk.)* betoldást használjuk. Idegen nyelvű: angol, olasz vagy latin munkákban egy szerkesztő esetén az *(ed.)*, több szerkesztőkor az *(eds.)* kerül. Francia szerkesztők neve után az *(éd.)*, német nyelvű címekben a *(Hg.)*, *(Hrsg.)* betoldás következik, amelyek vessző nélkül kerülnek a név és az évszám közé.

Minták:

- Benkő Loránd (szerk.) 1967. *A magyar nyelv története*. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Fishman, Joshua A. (ed.) 1968. *Readings in the Sociology of Language*. Mouton. The Hague.
- Kiss Jenő–Pusztai Ferenc (szerk.) 2003. *Magyar nyelvtörténet*. Osiris Kiadó. Budapest.
- Chambers, J. K.–Trudgill, Peter–Schilling Estes, Natalie (eds.) 2002. *The Handbook of Language Variation and Change*. Blackwell. Oxford.

2.1.3. Többkötetes szerzői vagy szerkesztett művek

Tekintet nélkül arra, hogy egyéni vagy többszerzős munkáról, szerzői vagy szerkesztett műről van szó, többkötetes munka esetében valamennyi típusban a fenti címléírasi rendszerben a harmadik elem, azaz a cím egészül ki.

Ha azonos szerző(k)től vagy szerkesztő(k)től származó egy vagy több kötetet írunk le, akkor a név, évszám és cím után kerül római betűvel a kötetek száma.

Minták:

- D. Bartha Katalin 1958. *Magyar történeti szóalaktan. II. A magyar szóképzés története*. Tankönyvkiadó. Budapest.
- Grétsy László–Kovalovszky Miklós (szerk.) 1980. *Nyelvművelő kézikönyv. I.* Akadémiai Kiadó. Budapest.

Amennyiben a kötetek nem azonos években jelentek meg, a név után álló évszám az első kötet megjelenését és az utolsóét kötőjellel közli, majd a cím leírása következik. A kötetszám után pont szerepel, majd a megjelenés éve, s ezt vessző választja el a következő kötetszámtól. A továbbiakban változatlan a címléírás. Figyelem: a helyesírási szabályzat változásával az 1984 után megjelenő szótárak címét egyedi címnek tekintjük, és ennek megfelelően csak az első elemét írjuk nagy kezdőbetűvel (1984/198. pont)!

Minta:

- Benkő Loránd (főszerk.) 1967–1984. *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára. I. 1967, II. 1970, III. 1976, IV. 1984.* Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Ammon, Ulrich et alii (ed.) 1987–1988. *Sociolinguistics/Soziolinguistik. I. 1987, II. 1988.*

Ha a többkötetes mű egyes kötetének írói vagy szerkesztői, megjelenési helyei nem azonosak, akkor a leírás a címmel kezdődik, és a kötetek száma mellett tüntetjük fel a különböző személyeket és helyeket.

Minta:

- *Régi magyar nyelvemlékek*. I–IV. Döbrentei Gábor (szerk.) 1838–1846. Buda, V. Toldy Ferenc (szerk.) 1888. Budapest.

2.1.4. Újrakiadások

Egy könyv második, harmadik stb. újabb kiadásait a címléírás első egységében jelöljük. A név után álló évszám felső indexszáma jelzi, hogy melyik kiadást használtuk fel a szakdolgozatban.

Minta:

- Molnár József–Simon Györgyi 1980³. *Magyar nyelvemlékek*. Tankönyvkiadó. Budapest.

2.2. Periodikákban megjelenő művek

Ha a mű folyóiratban jelent meg, a név, az évszám és a cím után csak a folyóiratot jelöljük, s benne a tétel oldalszámát. Tipográfiaiilag a periodika nevét emeljük ki dőlt szedéssel, így teszünk különbséget a két cím között.

Minta:

- Jakab István 1989. A magyar nyelv szlovákiai változatai. *Nyr.* 140–9.

Azoknál a folyóiratoknál, amelyek nem évfolyamonként, hanem lapszámonként kezdik újra az oldalszámozást, a név, évszám, cím, folyóirat neve mellé a sorszáma is felkerül. A sorszámot kettőspont követi, majd a cikk oldalszáma.

Minták:

- Kulcsár Szabó Ernő 1987. Csokonai Lili: Tizenkét hattyúk. *Kortárs* 12: 159–64.
- Kontra Miklós–Váradi Tamás 1991. Suksükölő értelmiség. Nyelvhasználatunk néhány kérdése az iskolázottság tükrében. *Mozgó Világ* 2: 61–70.
- Arhammar, Nls 1975. Historisch-Soziolinguistische Aspekte der nordfriesischen Mehrsprachigkeit. *Zeitschrift für Dialektologie und Linguistik* 42: 129–45.

A sorozatok, egyéb periodikák esetében is azt a leírást követjük, amelyben a periodika címét emeljük ki dőlt szedéssel, amelyet annak száma követ és az oldalszám(ok) zárnak be.

Minták:

- Juhász Dezső 1993. Névtan és nyelvföldrajz. *MNy.* 89: 72–7.
- Cs. Jónás Erzsébet 1999. Névtan és fordítástudomány – Anyegin és Onyega. *NévÉrt.* 21: 317–22.
- Gryneus Tamás 1993. Dávodi ragadványnevek. *MNyj.* 31: 157–87.

2.3. Kötetben megjelenő cikkek, tanulmányok

Ha a tétel egy másik által szerkesztett kötetből származik, a szerző neve, az évszám és a cím után az *In:* beszúrása következik, majd a szerkesztő(k) neve és a *(szerk.)*, *(főszerk.)*, *(ed.)*, *(eds.)*, *(éd.)*, *(Hg.)*, *(Hrsg.)* megfelelő betoldása, amely után kettőspont áll. Ezt követi a kötet címe, amelyet ponttal zárunk le, majd a kiadó, szintén ponttal elválasztva a megjelenés helyétől. Ezt az egységet is pont zárja. S végül a cikk, tanulmány oldalszáma fejezi be a címléírás. Tipográfiaiilag a periodikákhoz hasonlóan a kötet címét emeljük ki dőlt szedéssel.

Minták:

- Juhász János 1986. A nyelvészet szerepe a norma alakulásában. In: Fülei-Szántó Endre (szerk.): *Norma – átlag – eltérés*. Pécsi Akadémiai Bizottság. Pécs. 69–74.

- Baker, Mona 1990. Common Names in the Arab World. In: Hanks–Hodges (ed.): *A Dictionary of First Names*. Oxford–New York. 351–86.

2.4. CD, DVD kiadványok

Minden elektronikus hordozóeszközön megjelent kiadvány besorolható az előbbi főcsoportok valamelyikébe, ezért cíMLEÍRÁSUK MEGEGYEZIK az ott előírtakkal. A cíMLEÍRÁS egyedül a kiadvány technikai jellegének megnevezésével egészül ki (CD-ROM vagy DVD), amely normál betűvel, a cím után következik, a címtől és az utána következő adatoktól is ponttal van elválasztva.

Minta:

- Hajdú Mihály–Kiss Jenő (szerk.) 2006. *Magyar Nyelvjárási Hangoskönyv II*. CD-ROM. ELTE. Budapest.

2.5. Internetes (hálózati) kiadványok

A hálózati forrásokra hivatkozáskor kötelező annak leőhelyét (webcímét) megadni, amelyet azzal a dátummal kell kiegészíteni, amikor a szóban forgó honlapot felkerestük és az idézett szöveget vagy adatokat onnan merítettük.

Minta:

- <http://susu.cs.jgytf.u-szeged.hu/latzkovits/index2.php?search=1&lang=hu>
(2008.02.12).

3. RÖVIDÍTÉSJEJYZÉK

A rövidítésjegyzék az 1.3.1. és 1.3.2. pontokban meghatározott rövidítések feloldását tartalmazza ábécérendben. A rövidítést tabulátorral készített beljebb kezdés választja el a feloldástól, amelynek leírása a *Bibliográfiában* szereplő cíMLEÍRÁSSAL AZONOS.

Minták:

- B-A-Z. mLt. Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Levéltár
- HB. Halotti Beszéd
- JókK. Jókai-kódex
- OSZK Országos Széchényi Könyvtár

3.1. Források és szövegkiadások

A források és szövegkiadások a *Rövidítésjegyzékben* kapnak helyet, leírásukban a szerkesztőre, jegyzetíróra, szöveggondozásra utaló elemek a bibliográfiai leírást követik.

Minta:

- BécsiK. Bécsi kódex. 1416 u./1450k. Közzéteszi Mészöly Gedeon. 1916. *Nytár*. 1.